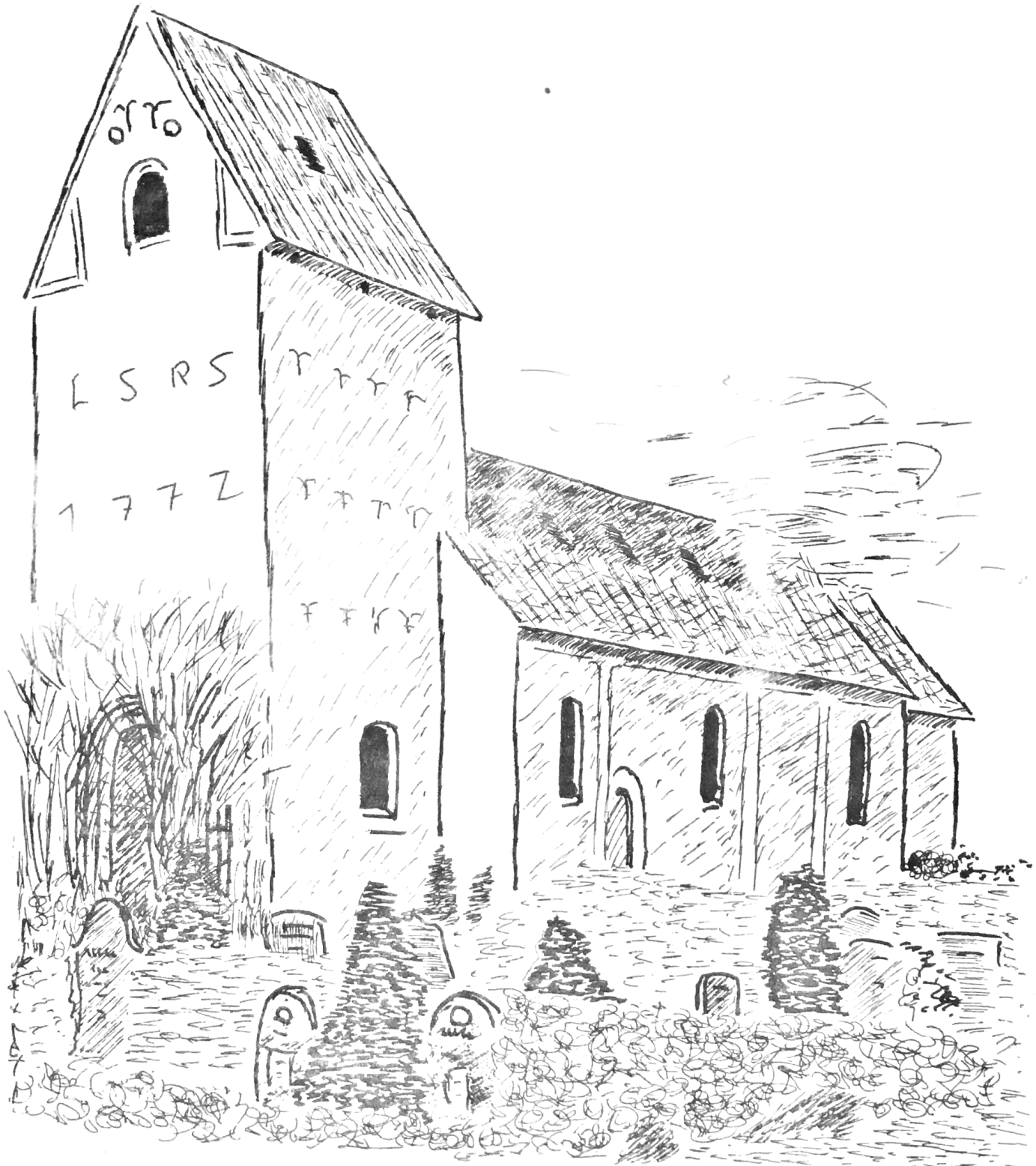

MANDELGAVEN

2.den årg.

„VESTJYSK JUL“

1977

LH 77

FORLAGET "HEUREKA" TOFTERUP, 7200 GRINDSTED

MØLLEREN I JEDSTED

Et folkelivsbillede fra Vilslev.

Jedsted Mølle hørte fra 1613 til de lindvedske godser og blev først i 1770 fri ejendom.

Tobias Lindenham fik møllen i forpagtning, den 20. maj 1662.

Han var indvandret fra Hertugdømmerne, men var dog ikke nogen rigtig tysker, selvom han en gang imellem påstod det.

Man må huske den svære tid med Svenskekrigene og pesten, som lagde mange sogne næsten øde. Egnen her omkring Ribe var særligt hårdt ramt - ikke så meget af de svenske soldater, men af "hjælpen" fra tyske, østrigske og polske tropper. Dissé soldater medførte tillige pesten.

Man forstår næsten ikke, at en sådan katastrofe omtrent kan glemmes i løbet af 300 år. To trediedele af gårdene var afbrændte eller stod tomme. Der kom nye beboere fra egne, som ikke var så hårdt ramte, og Tobias Lindenham var én af dem.

Han døde i 1687, og hans enke giftede sig igen i 1689 med Niels Kristensen, som havde møllen indtil 1694, da han overlod den til sin stedsøn, Kristian Tobiassen Lindenham.

I Tobias Lindenhams tid var der store stridigheder mellem ham og Kjærgårds herremand, Erik Kraghs fuldmægtig, Peder Nielsen.

Stridighederne synes at være opstået om fiskeretten ved den nordre sluse i Røde Møllestrømmen, men har nok også nogen forbindelse med møllenæringen, da godsejer,

Fr. Rosenkranz, Lindved havde akkorderet med Erik Kragh på Kjærgård om, at Røde Mølle, som tilhørte Kjærgård, skulle ligge øde og uvirksom, da der under de elendige forhold ikke var kunder nok til begge møller.

Kjærgårds fuldmægtig, Peder Nielsen benyttede sig af Kjærgårds ejerforhold til kirken, ved at nedbryde møllerfamiliens stolestader i kirken, hvilket var en meget alvorlig sag for møllerens prestige, da pladserne i kirken på de tider fordeltes efter rang og hartkorn og mod betaling for det privilegium, som det var at have eneret på de øverste pladser i kirken.

Peder Nielsens kone, Maren Steffensdatter, synes også at have været en meget aktiv deltager i striden, idet det berettes, at det var hende, der fik kirkeværgen, Niels Jakobsen og fire andre mænd til at nedbryde møllerens pladser i kirken og anbringe stolene i lighallen.

Præsten, Hans Mortensen Friis, støttede møllerens modstanere og forsøgte ved trusler mod mølleren at få et forlig i stand.

I 1678 lykkedes det mølleren at få tilladelse til at genopbygge stolestaderne, men hermed var striden ikke endt, og den 17. januar 1680 lod Peder Nielsen for anden gang stolene nedtage.

Mølleren forsøgte nu, tilsyneladende uden held, at få tilladelse til at benytte Farup kirke og købe kirkestole der.

Både Tobias Lindenham og Niels Kristensen sendte klageskrivelser til biskoppen og amtmanden. Møllere ns kone henvendte sig også direkte i bispegården, men myndighederne stod magtesløse.-

Både Peder Nielsen og hans hustru blev flere gange tilsagt til møde for at opnå forlig, men de mødte ikke op.

Tobias Lindenham døde som før nævnt i 1867, og hans enke giftede sig med Niels Kristensen, men striden om stolestaderne fortsatte med samme nidkærhed som før.- Stridens bitterhed fremgår af Niels Kristensens klageskrivelse til grev Rantzau, Lindved.

Et citat bringes her:

"Da min kone, lørdag den 28. februar 1691 satte sig ned i skriftestolen på knæ for præsten (som for Guds ansigt) og af et angrenede hjerte bad om absolution, da ville han ikke høre, men bortviste hende fra det helleige sted, og hun måtte vente så længe, indtil de øvrige tilbageværende folk havde skriftet og var tilsagt syndernes forladelse.

Den 9. januar 1692 har han (præsten) ganske bortvist mig og min kone, os, som jeg mener, til den største vanære og beskæmmelse, kun af privat had og nid, og har ikke villet tage os til hemmelig skrifte, hvorved vi er blevet hindret i vor saligheds sag.

Den 4. september har han (præsten) for retten i forsamlingen på Hunderup Birketing angrebet mig med - efter min formening - utilbørlige ord og forhånet mig på mit ærlige navn og rygte, såvel som bagvasket mig, min kone og stedsøn, hvilke han ikke kan bevise eller godtgøre.

Den 23. november 1691, har han lukket mig inde i Vilslev kirke ved at dreje låsen om, og ligeledes lukket de personer, der var med mig, ude, så

de ikke kunne komme ind til mig i kirken for at tage i øjesyn den lås, som var sat for min kones stol øverst i kirken.

Han lod min steddatter tilige med sin brudgom og gæsterne vente længe ved kirken på hendes bryllupsdag, da der var et vældigt regnvejr, der varede fra morgen til henimod aften, førend kirkedøren blev åbnet, ligesom også lysene på altretet ikke blev tændt under ofringen.

Ligeledes, at den i ritualet forordnede brudesang ikke blev sunget, men i stedet: "Hvorfor bedrøves du mit hjerte", hvilket jeg formener ikke passer sig godt ved en sådan lejlighed."

Præsten fremførte også visse klagemål mod mølleren, bl.a. at mølleren ikke mødte i kirken og bragte hans sædvanlige offer og andre rettigheder fra møllen.-

Præsten blev af consistoriet frifundet for sin deltagelse i striden. Møllerfamilien må vel så anses som taberne i sagen, da der ved en stor forandring af stolene i Vilslev kirke i 1692 anvistes dem plads på mandssiden for begge ægtefæller mod en årlig afgift på 4 mark.

Mølleren klager over afgørelsen, fordi det ansås for usømmeligt at anbringe en kvinde på mandssiden.-

Pladsen befandt sig lige under prædikestolen, altså for alles øjne.

Niels Kristensen afstår den 1. maj 1694 møllen til sin stedsøn, som fra denne dato har fæstebrev på møllen.-

Om det var den samme familie der var forpagtere på Jedsted mølle helt til 1770, da den daværende forpagter, Peder Kristensen, ved skøde af 10.

november køber møllen til fri ejendom, kan ikke siges med sikkerhed, men at der stadig har været stridigheder er helt sikkert.-

At præsten stadig er indblandet i besværlighederne med møllerfamilien, kunne tyde på en vis forbindelse med striden om stolestaderne.

Niels Kristensen var forpagter af møllen fra 1722, og det er vel sandsynligt, at det er hans søn, Peder Kristensen, der i 1770 køber møllen fri af fæsteforholdet til de lindvedske godser.

Denne Peder Kristensen synes at have haft en langvarig kontrovers med den daværende præst, Knud Lang.

Da Knud Lang var en klog og besindig mand, så han ingen anden udvej end at rådføre sig med biskop Hans Adolf Brorson i Ribe.

Biskoppens indberetning til de højeste kirkelige myndigheder og kongen indeholder interessante oplysninger.

Den begynder med at beskrive møllerens behandling af en nabo til møllen, en fattig husmand og hans kone, hvem mølleren har trakteret med skældsord, hug og slag. I denne deres nød søgte de råd hos præsten, der rådede dem til at flytte til et andet sted i sognet. Efter at ægteparret er flyttet bort, lader mølleren sin vrede gå ud over præsten, først ved kun at yde 6 skilling af de 4 mark, der sædvanligvis ydedes fra møllen (1 mark=16 skilling).

Præsten tåler dette i nogle år, da han håber på en forandring af møllerens sind, men da det ikke sker, gør han de lindvedske godser, der ejer møllen, opmærksom på sin ret.

Godset henvender sig til

mølleren, men efter indhentet erklæring fra denne, henvises præsten til lands lov og ret. Præsten ønsker dog ikke at indvikle sig i en kostbar og vidtløftig proces.

Efter dette blev mølleren mere fræk og forhærdet, så at han ved højtiderne i stedet for 6 skilling kun ofrede 2, men derimod gav degnen 24 skilling, foruden at han tilføjede præsten chikanerier. Ja, han drev det så vidt med skældsord, løgnagtige beskyldninger og spot mod præstens embede og trusler mod hans timelige adfærd, at Knud Lang i året 1761 så sig nødsaget til at anmelde sagen.-

Da stævningmændene indfandt sig hos mølleren, blev de trakteret på voldsom måde.

Nogle gode mænd fik præsten til at lade sagen falde, da denne indså, at det ville få ulykkelige følger for mølleren.-

Ved Hunderup Birketing tilstod mølleren sit strafværdige forhold over for præsten og lovede bod og bedring og at betale ham, hvad han havde undladt i skyldigt offer, samt at være villig til at tage den straf hans forrige liv og opførsel havde gjort ham fortjent til.

I hvor høj grad mølleren havde tænkt sig at opfylde, hvad han lovede ved Hunderup Birketing, ses af, at han i de følgende år intet yder til præsten af det, han kan tilkomme fra møllen.-

Mølleren vedblev i ord og gerning at udvise den største foragt for præsten og hans embede, og da der i året 1762 efter kongelig ordre cirkulerede en kollektbog til Sogns kirke i Viborg, skrev mølleren deri: "Gud velsigne kirken, men Fanden tage præsterne"!

I lu
noget
gik
janu
kirke
med
Bisk
indbe
"Mølle
skide
for c
agt
ge en
bøn d
han h
var h
ud s
for
ikke
for
Sel
tilt
han
møll
og f
ning
Møl
skri
ken
han
te h
lige
af r
præs
skæn
nåde
ord,
sat
- Da
Knud
har
sin
lere
afbi
har
lere
hver
elle
net
vind
og b
bry
brin

I lutter ondskab nedskød han noget af præstens småkvæg og gik så vidt, at han den 28. januar indfandt sig i Vilslev kirke til skriftemål sammen med andre i sognet.

Biskoppen fortæller i sin indberetning:

"Mølleren gik til skrifte i skiden og usømmelig dragt, for derved at bevidne sin foragt for præsten og hans hellige embede, og i stedet for bøn og passende adfærd råbte han højt til præsten, at vel var han kommet her, men rent ud sagt hverken af lyst eller for at få nytte deraf, da han ikke kunne tåle at se præsten for sine øjne.

Selv om præsten blev således tiltalt på dette sted, søgte han med sagtomdighed at formå mølleren til at betænke sig og formanede han til anledningens skyldige pligt.-

Mølleren gik straks fra skriftestolen og forlod kirken under megen støj, og da han kom ud i våbenhuset, råbte han med høj røst, at han lige så gerne lod sig betjene af rakkeren fra Ribe, som af præsten - hvorved han på skændig måde har bespottet nådemidlerne og Guds hellige ord, hvorover præsterne er sat til at være husholdere. - Da det nu er velkendt, at Knud Lang i sin embeds tid har været elsket og æret af sin menighed, hvad også mølleren tilstod, da han gjorde afbigt, og at præsten aldrig har givet anledning for mølleren til hans onde adfærd, hverken før eller efter i ord eller gerning, men har belønnet ondt med godt og søgt at vinde mølleren ved kærlighed og båret over med hans forbrydelser, for om muligt at bringe manden til eftertanke,

så kommer man til den slutning, at mølleren må være et ondt og ugudeligt menneske, der uden grund har fattet så bittert og uforsonligt had til præsten.

Det kan befrygtes i fremtiden at få ulykkelige følger for præstens liv og velfærd, dersom hænderne ikke i tide bliver bundne på så ugudeligt et menneske, bortset fra den forargelse hans skændige opførsel kan medføre, om den får lov at hengå uden straf.-

Jeg henstiller underdanigst, om det må behage Deres Excellence og højtærede Herre at forestille Hans Kongelige Majestæt sagen, således, at mølleren skal bekende over for menigheden sin ugudelige opførsel og stille kaution over for præsten, at han aldrig i nogen måde vil tilføje pastor Knud Lang den mindste skade på ære, gods og liv.

Vil han ikke stille en sådan kaution, da anbringe ham i nærmeste fæstning på nogle år, så han ikke længere piner præsten og forarger menigheden.

Jeg rekommanderer underdanigt og ærbødigt denne sag i Deres Excellence og højtærede Herres nådige forsorg for Guds kirkes sande og bedste og forbliver stedse Deres højtærede Excellence.

Ribe, den 3. april 1764

H.A. Brorson

Hvorvidt mølleren er blevet sat i fængsel, gives der mig bekendt ingen historisk oplysning om, men muligvis har et truende fængselsophold lagt en dæmper på hans had til præsten.

Møller, Peder Kristensen afgik ved døden i 1780, som ejer af Jedsted Mølle.

Hans Pedersen,
Bramming.

Ve
 tof
 gam
 ser
 te
 gå
 K
 ov
 le
 om
 bl
 ej
 Mo
 ti
 de
 de
 i
 me
 me
 se
 de
 i
 ta
 d
 m